

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 403

Finanse publiczne

Redaktorzy naukowi
Jerzy Sokołowski
Michał Sosnowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska, Barbara Majewska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Magdalena Kot

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania

znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.pracnaukowe.ue.wroc.pl

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska

(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192

e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-535-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

ul. Komandorska 118/120 53-345 Wrocław

tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl

www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Arkadiusz Bernal: Discrimination of domestic supplies relative to imports for the value added tax exemptions	11
Szymon Bryndziak: Family allowance in personal income tax, in the context of tax expenditures.....	21
Andrzej Czyżewski, Anna Matuszczak: KRUS w budżecie rolnym Polski w długim okresie.....	30
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka: Mechanizmy przestępstw podatkowych na przykładzie podatku VAT	42
Jarosław Dziuba: Fiskalne skutki kształtowania stawek podatku od nieruchomości przez miasta na prawach powiatu.....	54
Malgorzata M. Hybka: Discretionary tax liability reliefs in Germany and Poland	66
Agata Jakubowska: Zaufanie podstawą współpracy banku i samorządu lokalnego.....	77
Aneta Kargol-Wasiluk, Adam Wyszowski: Rola rady fiskalnej w utrzymaniu dyscypliny finansów publicznych. Wnioski dla Polski	87
Krystyna Kietlińska: Rola 1% w zasilaniu organizacji pożytku publicznego (OPP)	102
Krzysztof Kil, Mateusz Folwarski: Czynniki wpływające na wynagrodzenia zarządów banków spółdzielczych w województwie małopolskim w okresie pokryzysowym	112
Marta Kluzek: Preferencyjne opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych – możliwość czy konieczność?	122
Anna Leszczyłowska: Obciążenia spółek kapitałowych podatkiem dochodowym w koncepcji <i>allowance for corporate equity</i> (ACE).....	132
Robert Lisowski: Stopy zwrotu otwartych funduszy emerytalnych po reformie.....	141
Malgorzata Mazurek-Chwiejczak: Kierunki ewolucji modeli opodatkowania konsumpcji w państwach OECD	153
Ewelina Młodzik: Źródła i rodzaje ryzyka w sektorze finansów publicznych	163
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Zarządzanie sektorem publicznym a preferencje publiczne	172
Błażej Pilarczyk: Podatkowa grupa kapitałowa w sektorze elektroenergetycznym w Polsce	183

Elwira Pindyk: Wpływ planu zagospodarowania na dochody gminy z tytułu podatku od nieruchomości od osób fizycznych	192
Piotr Podsiadło: Zagadnienie pomocy publicznej z perspektywy traktatowej przesłanki jej wpływu na konkurencję i wymianę handlową na rynku wewnętrznym	206
Ireneusz Pszczółka: Wybrane aspekty funkcjonowania państwowych funduszy majątkowych	217
Piotr Ptak: Arithmetic of sovereign debt crisis in Europe and challenges ahead	227
Halina Rechul: Cele i zarządzanie ryzykiem jako elementy kontroli zarządczej w jednostkach sektora finansów publicznych	238
Magdalena Rękas: Wpływ zmian konstrukcji ulgi na dzieci na dochody do dyspozycji rodzin w Polsce	248
Mateusz Rolski: Banki spółdzielcze w Polsce – własność prywatna w służbie społeczności lokalnej czy przedsiębiorstwa nastawione na zysk?.....	265
Jacek Sierak: Selected problems of finances of municipalities in the 25 th year of self-government in Poland.....	275
Karolina Sobczyk, Joanna Woźniak-Holecka, Tomasz Holecki: Organizacja i finansowanie programów z zakresu profilaktyki raka szyjki macicy skierowanych do kobiet w województwie śląskim.....	289
Jerzy Sokolowski: Opodatkowanie osób fizycznych w Polsce podatkiem dochodowym w latach 2009-2013	298
Michał Sosnowski: Redistributive function of fiscal policy and the income inequalities among the society.....	308
Katarzyna Stabryła-Chudzio: Kierunek zmian w płatnościach bezpośrednich dla rolnictwa państw członkowskich Unii Europejskiej.....	321
Edyta Sygut: Wydajność fiskalna a przedmiot i podstawa opodatkowania podatku akcyzowego	331
Tomasz Śmietanka: Finansowo-administracyjne aspekty współpracy JST subregionu radomskiego z samorządem województwa (w opinii wójtów, burmistrzów i starostów)	341
Anna Świrska: Metoda kalkulacji poziomu dochodów własnych gminy na potrzeby wyliczenia kwoty podstawowej subwencji wyrównawczej	354
Zuzanna Urbanowicz: Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego a decyzje Europejskiego Banku Centralnego	364

Summaries

Arkadiusz Bernal: Dyskryminacja dostaw krajowych w porównaniu z importem w wypadku zwolnień z podatku od wartości dodanej.....	11
Szymon Bryndziak: Ulga prorodzinna w podatku dochodowym od osób fizycznych w kontekście <i>tax expenditures</i>	21
Andrzej Czyżewski, Anna Matuszczak: Farmers' social security fund in Polish agricultural budget in the long term.....	30
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka: Mechanisms of tax frauds based on VAT.....	42
Jarosław Dziuba: Fiscal implications of real estate tax rates established by cities with county rights.....	54
Małgorzata M. Hybka: Ulgi w spłacie zobowiązań podatkowych w Niemczech i w Polsce.....	66
Agata Jakubowska: Trust as a fundament of cooperation between bank and local government.....	77
Aneta Kargol-Wasiluk, Adam Wyszowski: The role of fiscal council to maintain discipline of public finance. Some implications for Poland.....	87
Krystyna Kietlińska: The role of 1% of PIT and CIT in supporting charity organizations in Poland.....	102
Krzysztof Kil, Mateusz Folwarski: Determinants of remuneration of the cooperative banks' board members in Lesser Poland Voivodeship in the post-crisis period.....	112
Marta Kluzek: Preferential taxation of income from capital gains – possibility or necessity?.....	122
Anna Leszczyłowska: Corporate tax burden in the concept of an allowance for corporate equity (ACE).....	132
Robert Lisowski: Open pension funds' rates of return after the reform.....	141
Małgorzata Mazurek-Chwiejczak: Directions of consumption tax models evolution in OECD member states.....	153
Ewelina Młodzik: Sources and types of risk in the public finance sector.....	163
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Public sector management vs. public preferences.....	172
Błażej Pilarczyk: Tax capital group in the electricity sector in Poland.....	181
Elwira Pindyk: Influence of development plan on the municipality's incomes for property tax from natural persons.....	192
Piotr Podsiadło: A question of state aid from the perspective of the treaty premise of its effect on competition and the trade exchange on the internal market.....	206
Ireneusz Pszczółka: Selected aspects of the operating of sovereign wealth funds.....	217

Piotr Ptak: Arytmetyka kryzysu zadłużenia w Europie a wyzwania na przyszłość	227
Halina Rechul: Objectives and risk management as part of management control in the public finance sector.....	289
Magdalena Rękas: Impact of structural changes in children relief available for income for families in Poland	248
Mateusz Rolski: Co-operative banks in Poland – private property at the service of the local community or an enterprise set to the profit?	265
Jacek Sierak: Wybrane problemy finansów gmin w 25. roku samorządności terytorialnej w Polsce	275
Karolina Sobczyk, Joanna Woźniak-Holecka, Tomasz Holecki: Organisation and financing of the programmes from the scope of cervical cancer prevention targeted at women in the Silesian Voivodeship	289
Jerzy Sokolowski: Taxation of individuals in Poland with income tax in the years 2009-2013.....	298
Michał Sosnowski: Redystrybucyjna funkcja polityki fiskalnej a nierówności dochodów ludności	308
Katarzyna Stabryła-Chudzio: The direction of changes in direct payments for agriculture of the European Union member states.....	321
Edyta Sygut: Fiscal efficiency vs. the tax base of excise tax	331
Tomasz Śmietanka: Financial and administrative considerations of the cooperation of the communes and districts of Radom subregion with the self-government of the voivodeship (according to commune administrators, mayors and district administrators)	341
Anna Świrska: Calculation method for optimizing incomes from the equalized part of the subsidy transferred to municipalities.....	354
Zuzanna Urbanowicz: Monetary policy of the National Central Bank of Poland vs. the decisions of the European Central Bank	364

Jerzy Sokołowski

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: jerzy.sokolowski@ue.wroc.pl

OPODATKOWANIE OSÓB FIZYCZNYCH W POLSCE PODATKIEM DOCHODOWYM W LATACH 2009-2013

TAXATION OF INDIVIDUALS IN POLAND WITH INCOME TAX IN THE YEARS 2009-2013

DOI: 10.15611/pn.2015.403.27

Streszczenie: Przedmiotem opracowania jest opodatkowanie osób fizycznych podatkiem dochodowym. Cel pracy sformułowano jako poszukiwanie odpowiedzi na szereg pytań dotyczących zmian liczby podatników, struktury podatników w zależności od źródeł dochodów, zmian w podstawie opodatkowania i wysokości zapłaconego podatku. Analizą objęto podatników w zależności od przedziału opodatkowania, a także średnią wysokość podatku, również z uwzględnieniem tych przedziałów. W opracowaniu zastosowano metody analizy opisowej i porównawczej. Efektem podjętych badań są oceny i wnioski ujęte w podsumowaniu.

Słowa kluczowe: dochody podatników, podatek dochodowy, źródła dochodów, wysokość podatku.

Summary: The study deals with the taxation of natural persons with income tax. The aim of the study was formulated as a search for answers to a series of questions connected to changes in the number of taxpayers, taxpayers structures depending on the sources of income, changes in the tax base and the amount of tax paid. The analysis also included the number of taxpayers, depending on the range of taxation or the average amount of tax with respect to those divisions. The study used a descriptive method and a comparative analysis. The result of undertaken research are evaluations and proposals included in the conclusion.

Keywords: taxpayers income, income tax, source of income, the amount of tax.

1. Wstęp

Celem opracowania jest poszukiwanie odpowiedzi na następujące pytania:

- Jak zmieniała się liczba podatników podatku dochodowego od osób fizycznych w badanym okresie?
- Jaki był udział podatników przekraczających pierwszy przedział opodatkowania?

- Jak kształtowała się struktura podatników w zależności od źródeł dochodów?
- Jak kształtowała się wysokość podstawy opodatkowania i zapłaconego podatku?
- Jaka była średnia wysokość podatku w zależności od przedziału opodatkowania?

W opracowaniu przedstawiono też formy opodatkowania dochodów i liczbę podatników, którzy są w Polsce nimi objęci. Omówiono także konstrukcję podatku dochodowego od osób fizycznych. W zakończeniu ujęto wnioski w formie syntetycznej.

2. Ogólna charakterystyka podatków dochodowych od osób fizycznych

Historia podatku dochodowego obciążającego osoby fizyczne sięga XVIII wieku. Wówczas bowiem w 1798 roku po raz pierwszy wprowadzono ten podatek w Anglii jako tzw. podatek celularny [Schmölders 1970, s.175]. Cechą charakterystyczną tego obciążenia było odrębne opodatkowanie dochodów z handlu, produkcji czy usług. Jednak konstrukcja tego podatku była nadmiernie skomplikowana, co wiązało się ze znacznymi kosztami obliczania należności podatkowej.

W znacznym stopniu tę negatywną cechę eliminował wprowadzony w drugiej połowie XIX wieku we Francji i w Prusach globalny podatek dochodowy. Tutaj podstawą opodatkowania stała się już suma dochodów, jakie podatnik uzyskał z różnych źródeł [Grosskettler 1995, s. 589].

W praktyce wykształciły się trzy metody określania podstawy opodatkowania w podatkach dochodowych. We współczesnych systemach podatkowych największe zastosowanie ma metoda polegająca na określaniu w prawie podatkowym przychodów oraz kosztów, które decydują o wysokości dochodów. Z reguły wymienia się tu szczegółowo źródła przychodów, a także koszty, których poniesienie nie uznaje się za warunek konieczny uzyskania przychodów [Owsiak 2003, s.145]. W systemach podatkowych niektórych państw enumeratywnie wymieniane są zarówno koszty uzyskania przychodów, jak i koszty, które nie są niezbędne do ich osiągnięcia.

Inną metodą określenia podstawy opodatkowania jest szacunkowe ustalanie dochodu. Metoda ta ma zastosowanie tam, gdzie dokładne ustalenie dochodu nie jest możliwe lub z różnych powodów nie dokonano prawidłowego obliczenia i zapłaty należnego podatku [Grzeškiewicz 2014, s. 41; Wernik 2011, s. 97].

Jeszcze inną metodą jest określanie podstawy opodatkowania z uwzględnieniem tzw. znamion zewnętrznych. Tutaj nie ustala się wartości podstawy opodatkowania, lecz jedynie przedmioty, których posiadanie przesądza o powstaniu obowiązku podatkowego. Kryterium obciążenia podatkiem dochodowym nie jest więc obiektywne. Stąd też ta metoda nie znajduje obecnie zastosowania w krajach rozwiniętych gospodarczo.

3. Formy podatków dochodowych obciążających osoby fizyczne w Polsce

W naszym kraju występują następujące formy opodatkowania dochodów fizycznych: podatek dochodowy od osób fizycznych¹, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych², karta podatkowa. Ponadto osoby duchowne, tj. proboszcze i wikariusze, płacą zryczałtowany podatek dochodowy od przychodów osób duchownych.

Generalnie większość obywateli osiągających dochody jest obowiązana do płacenia podatku dochodowego. Wyjątek stanowią osoby fizyczne osiągające przychody z działalności rolnej, leśnej, ze spadków i darowizn czy takie, które nie mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy, np. ze sprzedaży narkotyków³.

Ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych mogą być objęte osoby fizyczne prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą oraz osiągające przychody z najmu lub dzierżawy. Wpływy z tego podatku zasilają budżet państwa. Ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych objęte mogą być także przychody z działalności prowadzonej w formie spółki cywilnej osób fizycznych lub spółki jawnej. W tej zryczałtowanej formie podatnicy mogą opłacać podatek dochodowy, jeżeli ich przychody w roku poprzedzającym rok podatkowy nie przekroczyły równowartości 150 tys. euro. Nie mogą być natomiast objęci ryczałtem podatnicy prowadzący: apteki, kantory wymiany walut, lombardy oraz wytwarzający wyroby objęte podatkiem akcyzowym, a także prowadzący handel częściami i akcesoriami samochodowymi⁴.

Natomiast zryczałtowanym podatkiem dochodowym pobieranym w formie karty podatkowej mogą być objęci podatnicy prowadzący działalność: usługową lub usługowo-wytwórczą, handel detaliczny żywnością, napojami, wyrobami tytoniowymi i kwiatami. Ponadto kartą podatkową mogą być objęte osoby prowadzące usługi taksówkowe w zakresie przewozu osób i towarów, usługi rozrywkowe (np. karuzele, tory jazdy, strzelnice itp.) oraz usługi w zakresie ochrony zdrowia ludzi i zwierząt. Oprócz tego kartą podatkową może być objęta działalność gastronomiczna (z wyjątkiem sprzedaży alkoholu powyżej 1,5%) i działalność w zakresie usług edukacyjnych, polegająca na udzielaniu korepetycji.

W przypadku zryczałtowanego podatku od przychodów ewidencjonowanych podatnicy mają obowiązek ewidencjonowania przychodów, prowadzenia wykazu środków trwałych oraz ewidencji wyposażenia. Natomiast podatnicy karty podatkowej nie muszą prowadzić żadnych ewidencji, nie muszą też składać zeznań podatkowych. Są jednak obowiązani wydawać na żądanie klienta rachunki i faktury. Podat-

¹ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 1991 r., nr 80, poz. 350 (z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, Dz.U. z 1998 r., nr 144, poz. 930 (z późn. zm.).

³ Art. 2 Ustawy o podatku dochodowym...

⁴ Art. 8, pkt 1 Ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym...

nicy mogą wybrać formę opodatkowania. Mogą więc być objęci podatkiem dochodowym od osób fizycznych, zryczałtowanym podatkiem od przychodów ewidencjonowanych lub kartą podatkową. Dokonując wyboru, muszą zgłosić ten fakt do urzędu skarbowego w terminie do 20 stycznia danego roku podatkowego.

W karcie podatkowej stosowane są stawki kwotowe, których wysokość uzależniona jest od rodzaju działalności, liczby mieszkańców miejscowości, gdzie prowadzona jest działalność, oraz od liczby zatrudnionych⁵. Do celów podatku wprowadzono trzy kategorie miejscowości: do 5 tys. mieszkańców, od 5 tys. do 50 tys. mieszkańców oraz powyżej 50 tys. mieszkańców. Stawki w miejscowościach do 5 tys. mieszkańców są najniższe. Natomiast w miastach, gdzie mieszka ponad 50 tys. osób są one najwyższe. Nie oznacza to, że lokowanie działalności gospodarczej przy opodatkowaniu kartą podatkową będzie zawsze korzystne w małych miejscowościach. Może się bowiem okazać, że przychody w dużych miastach będą znacznie wyższe niż w małych, np. w zakresie handlu czy gastronomii, co z nawiązką zrekompensuje wyższy podatek pobierany w formie karty podatkowej [Sokołowski 2000]. W tabeli 1 przedstawiono kształtowanie się liczby podatników w zależności od formy opodatkowania dochodów w latach 2009-2013.

Tabela 1. Kształtowanie się liczby podatników w zależności od formy opodatkowania w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
1. Podatek dochodowy pobierany na zasadach ogólnych	25 389 328	25 788 360	25 492 040	25 110 215	25 317 787
2. Ryczałt od przychodów	732760	791 084	835 514	877 371	884 479
3. Karta podatkowa	126 562	122 883	117 911	112 975	111 215

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Departamentu Podatków Dochodowych MF za lata 2009-2013.

Z danych przedstawionych w tabeli 1 wynika, iż liczba podatników opodatkowanych na zasadach ogólnych wynosiła około 25 mln i nie wykazywała istotnych tendencji do zmian. Natomiast w przypadku ryczałtu od przychodów wyraźna jest tendencja wzrostowa. W okresie pięcioletnim, obejmującym lata 2009-2013, liczba podatników tej formy opodatkowania wzrosła o ok. 150 tys. osób. Warto też odnotować, że w analizowanym okresie spadła liczba podatników objętych kartą podatkową.

4. Konstrukcja podatku dochodowego od osób fizycznych

Zakres podmiotowy opodatkowania jest szeroki. Podatkiem dochodowym objęte są w Polsce osoby fizyczne, które mają miejsce zamieszkania na terytorium naszego kraju. Wówczas mają obowiązek płacenia podatku od całości swoich dochodów. Za

⁵ Zob. tabela stawek karty podatkowej, Ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym...

osobę mającą miejsce zamieszkania na terytorium Polski uznaje się taką, która przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej 183 dni w roku lub posiada w kraju centrum interesów osobistych i gospodarczych⁶. W przypadku osób, które nie mają miejsca zamieszkania na terytorium Polski, obowiązek podatkowy dotyczy tylko tych dochodów, które zostały uzyskane w naszym kraju.

Również zakres przedmiotowy podatku dochodowego od osób fizycznych jest szeroki. Podatkiem objęte są dochody lub przychody z następujących źródeł: stosunku służbowego, stosunku pracy, działalności wykonywanej osobiście, pozarolniczej działalności gospodarczej, działów specjalnych produkcji rolnej, nieruchomości lub ich części oraz kapitałów pieniężnych i praw majątkowych. Podatek dotyczy zarówno otrzymanych pieniędzy i wartości pieniężnych, jak i otrzymanych świadczeń w naturze.

Podstawę opodatkowania stanowi dochód rozumiany jako nadwyżka sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania. W niektórych przypadkach podstawą opodatkowania jest tylko przychód, np. z tytułu odsetek od lokat bankowych. Koszty uzyskania przychodów ze stosunku służbowego, stosunku pracy oraz pracy nakładczej są zryczałtowane i wynoszą 111 zł 25 gr miesięcznie, nie więcej jednak niż 1345 zł za rok podatkowy. Jeżeli podatnik uzyskuje przychody z kilku tych źródeł, maksymalny koszt uzyskania przychodów nie może przekroczyć łącznie 2002 zł 05 gr za dany rok.

W przypadku działalności gospodarczej prowadzonej przez osobę fizyczną może ona uznać za koszty uzyskania przychodów koszty rzeczywiście poniesione, o ile nie są one uznawane przez ustawodawcę za niezbędne do osiągnięcia przychodów [Sokołowski 2005, s. 56]. Lista wydatków, których nie można uznać za koszty uzyskania przychodów, jest długa i zawiera obecnie 63 pozycje⁷.

Ustawodawca przewidział szereg zwolnień przedmiotowych z podatku dochodowego od osób fizycznych. W ustawie zapisano aż 138 rodzajów dochodów, które nie są objęte podatkiem⁸. Przykładowo zwolnione z podatku dochodowego są między innymi: otrzymane odszkodowania, odprawy pieniężne, zasiłki pogrzebowe, świadczenia rodzinne, zasiłki porodowe, stypendia naukowe, studenckie i uczniowskie, przychody ze sprzedaży gospodarstwa rolnego, o ile pozostaje ono tym gospodarstwem, czy dochody z tytułu prowadzenia szkół, o ile przeznaczone są na cele szkoły.

Osoby fizyczne płacą podatek dochodowy według skali dwustopniowej. Przy dochodach do 85 528 zł stosuje się stawkę 18%, a powyżej tej kwoty stawkę 32%⁹. Osoby fizyczne, które prowadzą działalność gospodarczą, mogą wybrać między tą skalą dwustopniową a stawką liniową wynoszącą 19%. W przypadku wyboru stawki liniowej podatnicy nie mogą korzystać z wielu preferencji (odliczeń) podatkowych.

⁶ Art. 3 Ustawy o podatku dochodowym...

⁷ Art. 23 Ustawy o podatku dochodowym...

⁸ Art. 21 Ustawy o podatku dochodowym...

⁹ Art. 27, pkt 1 Ustawy o podatku dochodowym...

Niektóre dochody objęte są wyłącznie stawką 19%. Dotyczy to dochodów z zysków kapitałowych, w tym oprocentowania lokat bankowych, dochodów z dywidend, dochodów ze sprzedaży nieruchomości.

Podatnicy, o ile spełniają określone w ustawie warunki, mogą korzystać zarówno z odliczeń od podstawy opodatkowania (dochodu), jak i z podatku. Od dochodu będącego podstawą opodatkowania można odliczyć: składki ubezpieczenia społecznego, wydatki na rehabilitację podatnika, który jest osobą niepełnosprawną, darowizny na cele organizacji pożytku publicznego, wydatki na użytkowanie Internetu. Z kolei od podatku można odliczyć składki na ubezpieczenia zdrowotne oraz określone kwoty wydatków na dzieci¹⁰.

5. Wysokość i struktura płaconego podatku od osób fizycznych

Od 2009 roku osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej płacą podatek dochodowy według skali progresywnej, dwustopniowej. Dotyczy to także osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, które wybrały opodatkowania przy zastosowaniu tej skali. W tabeli 2 zaprezentowano kształtowanie się liczby podatników, których dochody nie przekroczyły pierwszego stopnia skali podatkowej, oraz liczby podatników, którzy ten stopień przekroczyli w analizowanym okresie.

Tabela 2. Liczba podatników podatku dochodowego od osób fizycznych mieszczących się w poszczególnych przedziałach opodatkowania w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
I przedział opodatkowania (do 85 528 zł)	24.019.998	24.094.441	23.804.299	23.432.734	23.132.471
II przedział opodatkowania (ponad 85 528 zł)	387.295	463.567	521.600	554.382	582.428

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Departamentu Podatków Dochodowych MF za lata 2009-2013.

Z przytoczonych w tabeli 2 danych wynika, że w latach 2009-2013 zwiększała się liczba osób fizycznych, których dochody przekraczały pierwszy stopień skali podatkowej. Było to związane przede wszystkim ze wzrostem dochodów społeczeństwa w danym okresie. Warto jednak zwrócić uwagę, że pomimo stosunkowo wysokiej inflacji w tym czasie progi podatkowe nie były i nadal nie są waloryzowane¹¹. W tabeli 3 przedstawiono udział podatników z poszczególnych grup przedziałów opodatkowania w ogólnej liczbie podatników podatku dochodowego.

Udział podatników, których dochody przekraczały pierwszy stopień opodatkowania, rósł w analizowanym okresie. O ile w 2009 roku podatnicy przekraczający

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tak było także w 2014 i 2015 roku.

Tabela 3. Udział podatników osiągających dochody według przedziałów opodatkowania w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Dochody do 85 528 zł	98,45	98,12	97,85	97,68	97,32
Dochody ponad 85 528 zł	1,55	1,88	2,15	2,32	2,68
Ogółem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Departamentu Podatków Dochodowych MF za lata 2009-2013.

pierwszy przedział opodatkowania stanowili 1,55%, o tyle w 2013 było ich już 2,68%. Tak więc liczba podatników, których dochody ten próg opodatkowania przekroczyły, wzrosła o 57,82%. W tabeli 4 przedstawiono źródła dochodów podatników podatku dochodowego od osób fizycznych oraz ich strukturę.

Tabela 4. Źródła dochodów podatników i ich struktura w latach 2009-2013 (w %)

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Ogółem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
w tym:					
1. Stosunek służbowy, stosunek pracy i inne świadczenia pracy	61,78	60,88	61,29	60,79	60,96
2. Emerytury i renty	28,17	28,83	27,84	28,03	28,32
3. Pozarolnicza działalność gospodarcza	4,31	4,42	4,75	4,33	4,48
4. Działy specjalne produkcji rolnej	0,04	0,05	0,05	0,06	0,06
5. Umowy zlecenia, o dzieło i inna działalność wykonywana osobiście	3,66	3,74	3,90	4,53	4,81
6. Dochody z najmu i dzierżawy	0,29	0,24	0,24	0,17	0,21
7. Dochody z praw autorskich	0,42	0,46	0,41	0,58	0,52
8. Dochody z innych źródeł	1,32	1,36	1,51	1,49	1,44

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Departamentu Podatków Dochodowych MF za lata 2009-2013.

Z analizy danych z tabeli 4 wynika, iż najwyższe sumaryczne dochody osiągała grupa podatników w zakresie stosunku pracy, stosunku służbowego itp. Dochody z tego źródła stanowiły w analizowanym okresie ponad 60% ogółu uzyskanych przez wszystkie grupy podatkowe dochodów. Na drugim miejscu pod tym względem uplasowała się grupa osób uzyskujących dochody z rent i emerytur. W zakresie dochodów poszczególnych grup podatników nie widać istotnych tendencji wzrostowych czy malejących. Wyjątek stanowią tu dochody z umów zleceń i umów o dzieło, których udział w strukturze dochodów z poszczególnych źródeł systematycznie rośnie.

W tabeli 5 przedstawiono sumaryczny dochód, jaki uzyskali podatnicy przed dokonaniem odliczeń (np. ulga prorodzinna czy składki na ubezpieczenia społeczne).

ne), sumaryczny dochód będący podstawą opodatkowania oraz sumaryczny podatek, jaki zapłacili podatnicy w analizowanym okresie. Uwzględniono tu także rozkład dochodów i kwot podatków, jaki odprowadzili podatnicy do urzędów skarbowych z uwzględnieniem przedziałów opodatkowania.

Tabela 5. Dochody podatników i zapłacony podatek w latach 2009-2013

Lata	Przedziały opodatkowania	Dochód przed odliczeniami (w tys. zł)	Dochód po odliczeniach (w tys. zł)	Podatek po odliczeniach (w tys. zł)
2009	I przedział	535 019 914	484 607 713	31 924 744
	II przedział	63 110 264	58 650 671	9 550 407
2010	I przedział	556 673 128	504 841 080	33 868 987
	II przedział	69 691 670	64 387 979	9 937 362
2011	I przedział	575 457 252	521 227 872	35 942 735
	II przedział	78 048 860	71 869 516	11 179 060
2012	I przedział	585 606 075	530 853 115	37 042 284
	II przedział	88 799 863	82 226 966	13 393 708
2013	I przedział	611 128 341	547 792 326	41 129 866
	II przedział	92 311 981	87 243 719	15 396 745

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Departamentu Podatków Dochodowych MF za lata 2009-2013.

W analizowanym okresie systematycznie rosły dochody sumaryczne podatników, będące podstawą opodatkowania w podatku dochodowym od osób fizycznych. Warto zwrócić uwagę, że o ile udział liczby podatników, którzy przekroczyli pierwszy próg podatkowy, nie przekraczał 3% (zob. tabela 3), o tyle podatek zapłacony przez nich od dochodów mieszczących się w drugim przedziale stanowił już około 25% ogólnej kwoty podatku. Wynika to przede wszystkim ze znacznych dochodów, jakie osiąga ta grupa podatników. Ponadto należy też zauważyć, że dochody budżetowe z podatku dochodowego od osób fizycznych systematycznie rosły, co wynikało przede wszystkim ze zwiększania się dochodów do opodatkowania, gdyż liczba podatników stopniowo, ale nieznacznie się zmniejszała (zob. tabela 2). W tabeli 6 za-

Tabela 6. Średnia kwota podatku dochodowego zapłacona w latach 2009-2013, przypadająca na jednego podatnika

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
I przedział opodatkowania (do 85 528 zł)	1 309	1 406	1 509	1 580	1 612
II przedział opodatkowania (ponad 85 528 zł)	24 659	21 436	21 432	24 159	25 941

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Departamentu Podatków Dochodowych MF za lata 2009-2013.

prezentowano wielkość zapłaconego podatku dochodowego przypadającego średnio na jednego podatnika.

Z danych ujętych w tabeli 6 wynika, że średnia kwota podatku dochodowego przypadająca na jednego podatnika rosła, co było przede wszystkim skutkiem wzrastania dochodów podatników mieszczących się w pierwszym przedziale opodatkowania. Natomiast średnia kwota podatku zapłaconego od dochodów przekraczających pierwszy przedział opodatkowania nie wykazuje jednoznacznego trendu wzrostowego, co jest wynikiem różnego tempa wzrostu liczby podatników objętych drugim przedziałem opodatkowania oraz zróżnicowanego przyrostu sumarycznego podatku po odliczeniach (zob. tabela 5).

6. Podsumowanie

Ujmując wnioski w sposób syntetyczny, można stwierdzić, że:

- w Polsce około 25 mln podatników płaciło w analizowanym okresie podatek dochodowy od osób fizycznych na zasadach ogólnych;
- liczba podatników objętych PIT nieznacznie się wahała;
- systematycznie rosła liczba podatników objętych zryczałtowanym podatkiem dochodowym od przychodów, spadała natomiast liczba podatników objętych kartą podatkową;
- wyraźnie rosła liczba podatników, którzy przekroczyli pierwszy próg opodatkowania;
- w strukturze dochodów podatkowych według źródeł ich pochodzenia dominowały dochody z pracy, a na drugim miejscu uplasowały się dochody z rent i emerytur;
- sumaryczne dochody budżetowe z podatku PIT systematycznie rosły w badanym okresie;
- rosła średnia kwota podatku przypadająca na jednego podatnika z pierwszego przedziału opodatkowania.

Przedstawiona w tym opracowaniu analiza kształtowania się podatku dochodowego od osób fizycznych, pobieranego na ogólnych zasadach, nie wyczerpuje wszystkich możliwości i kierunków analiz. Wynika to przede wszystkim z ograniczeń ramowych artykułu, które nakładają wydawnictwa. Stąd też autor zamierza kontynuować takie analizy w następnym opracowaniu, zwłaszcza dotyczące wykorzystania ulg i odliczeń w PIT czy też np. z uwzględnieniem statusu podatników (rodziny z dziećmi, bez dzieci i osoby samotne).

Literatura

- Grosskettler W., 1995, *Vahlens Kompendium der Wirtschaftstheorie und Wirtschaftspolitik*, Verlag Vahlen, München.
- Grzeškiewicz W., 2014, *Finanse publiczne z elementami prawa podatkowego*, Difin, Warszawa.
- Owsiak S., 2003, *Finanse publiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Schmölders G., 1970, *Finanzpolitik*, Springer-Verlag, Berlin.
- Sokołowski J., 2000, *Opodatkowanie działalności gospodarczej w Polsce*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Sokołowski J., 2005, *Zarządzanie przez podatki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, Dz.U. z 1998 r., nr 144, poz. 930 (z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 1991 r., nr 80, poz. 350 (z późn. zm.).
- Wernik A., 2011, *Finanse publiczne*, PWE, Warszawa.